

Janka Debrecéniová: Kto hovorí, že ženy nechcú ísť do politiky?

sme.sk; 30/04/2016; Iris Kopcsayová ; Zaradenie: Osobnosti

<http://s.sme.sk/r-rss/20151172/zena.sme.sk/janka-debreceniova-kto-to-hovori-ze-zeny-nechcu-ist-do-politiky.html>

Keď po štúdiu práva rozmýšľala, čomu sa chce venovať, dospela k tomu, že by chcela prispieť k sociálnej zmene v spoločnosti. Nespravodlivosť a znevýhodňovanie žien vo všetkých oblastiach života nezasahuje totiž podľa nej len ženy samotné, ale celú spoločnosť.

Právnička Janka Debrecéniová pôsobí v združení Občan demokracia a zodpovednosť. (Zdroj - Alex Rymšinová)

"Verejná a súkromná sféra nie sú také oddelené, ako by sa na prvý pohľad mohlo zdať," myslí si Janka Debrecéniová. Profesionálne sa zameriava na oblasť ľudských práv, špecializuje sa na ženské práva.

Muži sa so ženami nechcú deliť o moc

Prečo je v najvyšších štátnych funkciách tak málo žien?

Málo žien nie je len v najvyšších, ale vo všetkých mocenských a rozhodovacích funkciách. To, že vo vysokej politike je ich tak zúfalo málo, vidíme, ale to, čo nevidíme, sú rôzne iné rozhodovacie pozície – politické, aj ekonomické - kde je žien tiež málo. Najvyššia politická reprezentácia je len špička ľadovca, a naopak: Situácia vo vrcholovej politike je len vyústením toho, ako to vyzerá v iných prostrediach. A ekonomická a politická moc idú ruka v ruku.

video <http://www.sme.sk/vp/33802/>

Ale viete pomenovať dôvod?

Jednoducho, muži sa so ženami nechcú deliť o moc, to je tá motivačná stránka veci. A tá praktická je, že pre ženy je veľmi ťažké sa do politiky vôbec dostať. Súvisí to s tým, ako sú nastavené mechanizmy uchádzania sa o podiel na politickej moci. Stačí sa pozrieť, ako vznikajú politické strany, kto v nich má rozhodujúce slovo, na aké miesta kandidátok sa ženy dostávajú, kto financuje politické kampane.

Máme tu veľmi silnú vrstvu ekonomickej oligarchie, na čele ktorej stoja muži a to má korene v privatizácii 90. rokov, kde si vplyv - vrátane ekonomickej moci - rozdeľovali muži. Mužská politická moc s mužskou ekonomicou mocou sa iba dopĺňajú a navzájom posilňujú a jedným z výsledkov sú stále zúfalo nízke počty žien na významných pozíciách.

Speje to teda k horšiemu?

Zaujímavé bolo sledovať, ako sa Smer pred voľbami zbavoval žien, ktoré mohli mať v strane relatívne nejaký hlas. Veľmi krásne sme to mohli vidieť pri kauze piešťanskeho cétečka. Jednoznačne bolo potrebné vyvodiť politickú zodpovednosť, ale tá astronomická rýchlosť, akou to prebehlo, keď Smer mohol obetovať dve z mála svojich žien – Zuzany Zvolenskej a Renáty Zmajkovičovej-, tak tá sa naozaj nedala porovnať s tým, ako to bývalo pri iných kauzách.

"Pre ženy je veľmi ťažké sa do politiky vôbec dostať." (zdroj: Alex Rymšinová)

Keď bolo zrazu možné obetovať ženy, vyvodenie politickej zodpovednosti šlo veľmi ľahko. Takisto - akonáhle sa odchodom Pavla Pašku a Renáty Zmajkovičovej uvoľnili v parlamente predsednícky a podpredsednícky post, človek by prirodzene očakával, že z podpredsedníčky parlamentu Jany Laššákovéj, zabehnutej funkcionárky, sa stane predsedníčka - bez toho, že by som teraz hodnotila jej osobnostné, hodnotové a iné kvality.

Ale zrazu sa náhradník vytiahol z úplne iného tyla. Aj iných žien sa Smer pred voľbami veľmi šikovne zbavoval a zároveň si uzurpoval ich poslušnosť.

Ktorých napríklad?

Anne Vitekovej a Viere Tomanovej - znovu bez ohľadu na to, ako hodnotíme ich odborné kvality - ešte pred voľbami ponúkol Smer funkcie, čím akoby zabil dve muchy jednou ranou: Nemusel ich

dať na kandidátku a zároveň ich mal poistené niekde, odkiaľ nebudú mať úniku, a budú pritom ešte aj vďačné, že budú mať aspoň to.

Bol to spôsob, ako tie ženy niekde upratať, umlčať, niečím im zapchať ústa a urobiť z nich vďačné objekty na presadzovanie svojich záujmov. Nehovoriac o tom, že Smer si Janu Laššákovú zvolil ako jednu z kandidátok na ústavnú sudkyňu - skrátka tie zodpovedné, spoľahlivé, poslušné dievčatá si niekde poistil.

Toto ako keby odrážalo, čo si vrcholní predstavitelia Smeru myslia o ženách. Nie je to náhoda, že v prvej dvadsiatke na kandidátke Smeru bola iba jedna žena a v prvej štyridsiatke dokopy dve. Tie ostatné boli kdesi upratané.

Ženy sú dobré ako lákadlá

Ženy to akceptujú?

Sú znechutené mužským štýlom politiky - čím nechcem povedať, že neexistujú ženy, ktoré by sa ochotne nespoluodievali na štýle mužského vládnutia. Ale zároveň pre mnohé schopné ženy ísť do politiky - ktorá je takýmto spôsobom štrukturovaná, patriarchálne mocensky nastavená - to chce v tejto spoločnosti silný žalúdok.

Nechce sa im ísť do toho celého dovnútra a bojovať tam s nejakým molochoom, kde by mali veľmi menšinové, už apriori veľmi znevýhodnené postavenie. Je dôležité reflektovať aj to, aké nepriaznivé sú výsledky posledných volieb a čo tie výsledky pre nás znamenajú.

Niektorí ľudia hovoria o tom, že sa nedá nič robiť, že karty rozdali voliči a voličky. Ale málokto hovorí o tom, akým spôsobom je generovaná ponuka a kto vôbec môže súťažiť v súťaži politických síl.

"A prečo by vlastne ženy nemali chcieť rozhodovať?" (zdroj: Alex Rymšínová)

Kto teda?

Ak sa na to pozrieme z rodového hľadiska, tá súťaž vôbec nie je taká slobodná, aby aj ženy mohli vôbec začať súťažiť z nejakej zvoliteľnej pozície. Na to treba mať istú dávku politickej a ekonomickej moci a tá je veľmi silne rodovo konotovaná.

V našej spoločnosti ju majú muži a chcú si ju udržať. Možno aj preto je vo vysokej politickej reprezentácii tak výrazne zastúpený mužský patriarchálny element a aj preto je politika aj obsahovo tak formátovaná, ako vidíme. Pretože my tu nehovoríme len o moci, my tu hovoríme o mužskej moci, nehovoríme len o politike, hovoríme o mužskej politike, nehovoríme len o porušovaní, nedodržiavaní, o nepresadzovaní ľudských práv politikmi, my tu hovoríme o nedodržiavaní práv mužskými politikmi.

To je veľmi dôležité pomenovať a neustále zdôrazňovať.

Znie to veľmi tvrdo. Tvrdíte, že ženy sa nepodielajú na moci v takej miere, v akej by mali. Ale často zaznieva argument, že ženy nechcú ísť do politiky, a v tom je údajne celý problém - samy si za to vraj môžu. Majú ženy o politiku záujem?

Kto to hovorí, že nemajú záujem ísť do politiky? Nehovoria to náhodou predovšetkým práve tí muži, ktorí ich tam z veľmi zisťných dôvodov nechcú pustiť? Zaregistrovala som dokonca aj vyjadrenia premiéra pred voľbami, že keď sa objaví nejaká žena so záujmom angažovať sa v politike, dostane priestor.

Tak ja sa potom pýtam: Prečo potom tie schopné ženy so záujmom o veci verejné nie sú v jeho strane? A prečo by ženy vlastne nemali chcieť rozhodovať? Ale znova opakujem, že do takejto politiky mnohé schopné ženy, ale aj mnohí schopní muži, nie sú ochotní ísť. Prečo by nejaká prírodná, rozmýšľajúca, schopná žena mala ísť bojovať do nejakého zabehnutého patriarchálneho systému a variť tam kávu?

Alebo tam zastávať veľký diel mravčej práce bez reálneho rozhodovacieho vplyvu? A naozaj je dôležité pozerať sa aj na to, kto to hovorí. Mnohé ženy dostávajú ponuky, ale - z ktorých miest kandidátky kandidujú? Kým na popredných miestach kandidátok politických strán bolo žien málo,

na ostatných miestach sa už objavovali. Čiže ženy sú dobré aj ako lákadlá.

S Isabel Marcus, profesorkou Newyorskej **univerzity** v Buffale a aktívnou členkou druhej vlny feministického hnutia v USA. (zdroj: Archív J.D.)

Alebo do počtu?

Áno, do počtu, v nejakých regionálnych štruktúrach, kde môžu prilákať regionálnych voličov, ale nie sú pre niekoho dobré na to, aby sa s nimi delil o moc. Ide ale aj o to, ako je nastavená delba práce na mikroúrovni - teda v rodinách - a ako je nastavená delba práce v spoločnosti.

Keď sa pozrieme, akým spôsobom sú horizontálne a vertikálne štrukturované práce, ktoré vykonávajú ženy, tak vidíme, že ženy fungujú často v iných sférach ako muži. Aj v dôsledku rodovo špecifickej socializácie vykonávajú servisný, opatrovateľský alebo vzdelávací typ prác, riešia jednoducho iné veci.

Potom majú v mnohom iné životné skúsenosti, ale aj iné životné priority - a tie by mohli v politickom rozhodovaní chcieť presadzovať. Toto všetko by sa do rozhodovania mohlo premietiť. A to sa nie každému páči. Ale nepoviem nič iné, ako dlho známou pravdu: Aby ženy mohli presadzovať aj takzvanú ženskú agendu alebo veci, ktoré sú dôležité pre ženy, musí ich byť v parlamente minimálne 30 percent, ako hovoria reálne skúsenosti z krajín, kde tie veci fungujú.

To je tá kritická masa, kedy to niečo zaváži.

Len samotné kvóty by nepomohli

Na presadenie ženskej agendy musia byť v parlamente ženy?

Bolo to krásne vidieť, keď sa v októbri minulého roka hlasovalo o návrhu zákona o sprístupnení antikoncepcie z verejného zdravotného poistenia, ktorý predložili do parlamentu poslanci strany Skok. Poslanci a poslankyne Smeru mali v prípade tohto návrhu zelenú kartu, teda mohli hlasovať, ako chceli - zjavne to teda pre Smer ani nebola politická téma, čo je na škodu veci.

No je to opäť príklad toho, že otázky, ktoré sa bytostne týkajú žien a ich práv, nie sú skrátka pre politické strany - reprezentované takmer výhradne mužmi - prioritou. Poslankyňa Zmajkovičová, ktorá už vedela, že sa nedostane na kandidátku a nebola už ani podpredsedníčkou parlamentu - teda už jej to mohlo byť jedno a naozaj už mohla hlasovať, ako chcela - hlasovala ako jedna z mála zo Smeru za tento zákon.

Aj keby sme stanovili kvóty, aké by to boli ženy, ktoré by tam strany dávali, preto, že ich tam treba dať? (zdroj: Alex Rymšínová)

Čo tiež podľa mňa bolo potvrdením toho, že keď ženy dostávajú autonómny priestor, keď sa môžu rozhodovať samy za seba, keď nemusia hrať tie dobré dievčatá, ktoré musia poslúchať - lebo inak by mohli prísť aj o to málo moci, ktorú vo vnútri tých štruktúr majú - tak vtedy by sa to mužom naozaj mohlo vymknúť z rúk.

A toho sa tí mocní muži veľmi boja.

Situácia však nie je lepšia ani v iných stranách, diskriminácia žien ide naprieč celým politickým spektrom.

Áno, je pravda, že ani ostatné politické strany to so ženami na kandidátkach nepreháňali, ale v každom prípade, keď sme sa pozreli na Smer a na zastúpenie žien na jeho kandidátke na prvých miestach, lepšie povedané v prvej štyridsiatke-, bolo úplne evidentné, že tam ženy nemajú miesto.

Ale samozrejme to platí napríklad aj o strane Most Híd. Ten sa tiež s obsadzovaním žien na svoju kandidátku netrhal, ale situácia bola odlišná v tom, že Smer bol jediná vládnuca strana veľmi dlhé obdobie, ktorá mala priamu zodpovednosť za presadzovanie medzinárodných aj vnútroštátnych ľudskoprávných záväzkov.

Rovná participácia žien na politickom a ekonomickom rozhodovaní v praxi je pevne zakotvená v medzinárodných dohovoroch, čiže Smer, ktorý bol vo vláde toľké roky, niesol za tieto veci priamu zodpovednosť a hotoval sa vládnúť aj ďalej - čo bolo evidentné, a čo zároveň ukazovali aj

prieskumy verejnej mienky.

Mal teda aj inú mieru zodpovednosti vo vzťahu k týmto otázkam. Nech to znie akokoľvek klišéovito, mal ísť príkladom. A išiel síce príkladom, ale úplne opačným smerom. Ešte aj nacionalistické a fašistické strany ako keby počítali v istej miere so ženami - aj keď sa môžeme baviť o ich pohnútkach, aj o tom, aké sú to ženy a čo presadzujú, do akej miery sú v tom celom autonómne a či sa podieľajú alebo nepodieľajú na budovaní patriarchálnej agendy a na posilňovaní patriarchálneho poriadku.

Smer o sebe deklaruje, že je sociálnodemokratická strana, je teda neprípustné, aby takto ostentatívne dával najavo, že ženy nemajú vo verejnom priestore a v politike čo hľadať.

Pomohli by situáciu zlepšiť aspoň dočasné povinné kvóty pre ženy na kandidátnych listinách politických strán? Táto téma je u nás červeným súknom. Vraj by nemala byť pozitívna diskriminácia, mali by rozhodovať kvality ľudí, nie pohlavie.

Nemám rada to klišé o pozitívnej diskriminácii, ja to ani ako diskrimináciu nevnímam - ak vychádzame z toho, že ženy aj muži majú rovnaký intelektuálny potenciál, čo teda majú. Ak vychádzame z toho, že u nás má viac žien ako mužov vysokoškolské vzdelanie, že štáty majú povinnosť zabezpečiť im všetky práva - vrátane práva na participáciu na ekonomickom a politickom živote na rovnocennej báze s mužmi - a ak to v praxi nefunguje, čiže nejde to dobrovoľne, kvóty môžu byť jedným z nevyhnutných riešení.

Áno, mnohí argumentujú tým, že povinné kvóty ako keby vysielali signál o tom, že ženy sú menej schopné ako muži, že nie sú spôsobilé, a preto im treba pomáhať.

Namietajú, že kvóty by ich zvýhodnili.

No, to je znova otázka, ako si to zvýhodňovanie definujeme. To nie je zvýhodňovanie, že prístup k ekonomickej a k politickej moci - vrátane toho, akým spôsobom sa konštituuju kandidátky politických strán - majú lepší muži? Že majú preukázateľne oveľa väčší prístup k zdrojom, k peniazom a môžu zohnať zdroje na politickú kampaň? To nie je pre ženy znevýhodňujúce?

Na to vám muži povedia, že dali na svoje kandidátky tých schopných, teda že vybrali podľa schopností a že je štatisticky menej žien, ktoré majú záujem o politiku, preto vybrali viac mužov.

Schopnosti sú jedna vec, záujem druhá. Nikto mi ešte neukázal nijakú štatistiku a nijaký výskum o tom, že by ženy boli menej schopné. Naopak, v tej deklaratórnej rovine si nikto netrúfne povedať, že by ženy boli menej schopné. Ale ja sa teda pýtam, že čo o ženách muži hovoria tým, ak im neumožnia na rovnocennej báze s nimi uchádzať sa o politickú funkciu? Tým nevysielajú o nich signál, že sú neschopné?

A keď teda o nich vysielajú ten signál takýmto spôsobom, hoci to nepovedia nahlas, no tak čo sa vlastne zmení v prípade, že by boli kvóty? Ja to poviem takto: V podstate by mi to bolo jedno, čo by si muži hovorili, pretože tým, že tam tie ženy nechcú teraz, o nich aj tak nenápadne a nepriamo hovoria, že sú neschopné.

Čiže to pre mňa nie je argument. A opäť opakujem: kto o nich hovorí, že sú neschopné? Tí, ktorí ich tam nechcú pustiť?

Ženy sú tam, kde je veľa roboty a málo peňazí

Myslíte si, že keby strany zostavovali kandidátky naozaj poctivo a spravodlivo, že by sme tých žien v parlamente videli viac?

V 150-člennom zákonodarnom zbore je 31 žien. Je ich veľmi málo.

Myslíte si, že keby strany nepreferovali mužov, tak by sa aj do parlamentu aj do politiky všeobecne, dostávalo viac žien?

Musíme sa pozerať na štruktúry politiky od začiatku politickej súťaže. To nie je náhoda, že na nižších regionálnych, lokálnych úrovniach je viac žien - napríklad starostiek v malých obciach, to je všeobecne známa vec.

Tam, kde je menej peňazí?

Tam, kde je oveľa viac roboty, ale je to horšie platené, kde veľa vecí treba urobiť na kolene, kde sú k dispozícii len malé alebo žiadne tímy, teda nie je na koho delegovať prácu, treba ju robiť po nociach, cez víkendy - tam je zrazu žien viac. Ale fungujú tam ako osoby pre všetko. Akonáhle je v hre viac peňazí, akonáhle má niečo vyšší status, je to spojené s možnosťou delegovať viac práce na iných, vtedy je práca zaujímavejšia pre mužov.

To vidno aj v školstve.

Pravdaže, riaditelia sú väčšinou muži, ženy sú učiteľky.

Aj vo vysokom školstve sú funkcionári väčšinou muži.

Platí to o všetkých miestach s vyšším statusom, s vyšším prístupom k zdrojom. Ale opýtať sa na to len cez kvóty je veľmi zjednodušujúce. Lebo aj keby sme stanovili kvóty, aké by to boli ženy, ktoré by tam strany dávali, preto, že ich tam treba dať? Boli by to manželky? Alebo priateľky všetkých týchto mužov?

Videli sme to teraz na strane Sme rodina, kde sú naozaj takmer všetci rodina a kde pomaly rovnocenné zastúpenie - čo do počtu - majú partnerky, kamarátky a bývalé partnerky. Myslím si, že toto tiež nie je riešenie.

"Mnohé ženy dostávajú ponuky, ale - z ktorých miest kandidátky kandidujú?" (zdroj: Alex Rymšínová)

Sú to predĺžené ruky mužov?

Áno, predĺžené ruky, poslušné dievčatá - na ne sa skrátka dá spoľahnúť. Ja si myslím, že hlavná otázka ani nestojí tak, či by sme mali mať kvóty - pretože za tejto situácie by kvóty možno nemuseli veľa vyriešiť. Musíme začať pracovať so stereotypmi o ženách a o mužoch, nech to znie akokoľvek ošúchane, a musíme začať hovoriť aj o mechanizmoch, akými je konštruovaná politická a ekonomická moc.

Napríklad gro dohôd a rozhodnutí vzniká v rôznych pánskych kluboch v najširšom slova zmysle, politika sa robí na golfoch, na rôznych neformálnych podujatiach, na ktoré ženy vôbec nemajú čas. Ide o takzvané "old boys networks", neformálne mužské siete, cez ktoré sa konštruuje, ukotvuje a posilňuje zásadná politická, ekonomická a - bohužiaľ - stále mužská moc.

Hovoriť len o kvótach je veľmi zjednodušujúce a vytrhnuté z kontextu. Naozaj v oveľa širšom kontexte potrebujeme hovoriť o deľbe práce.

Na zasadnutí Výboru OSN pre odstránenie diskriminácie žien v Ženeve. (zdroj: Archív J.D.)

Tradičná rodina ako mantra

Čiže ženy nie sú v politike aj preto, že na ňu nemajú čas?

Presne tak. Preniknúť do politických štruktúr treba od najnižších úrovní, vyžaduje to službu po večeroch, byť preč, chodiť na neformálne podujatia. Lenže mnohé ženy majú deti a doma majú stereotypnú deľbu práce, teda starajú sa o deti, o domácnosť, často zarábajú menej ako ich mužskí životní partneri, a matematika nepustí. Keď má deň 24 hodín, tak aj keby ženám nikto aktívne nebránil vo vstupe do politiky, jednoducho nemajú čas robiť všetku tú prácu, ktorú si to vyžaduje, aby sa do vrcholovej politiky dostali - napríklad cez kontakty s ľuďmi v teréne, v regiónoch.

Len taký detail: Rokovania bývajú často do noci, mimo domu, a mnohé ženy nemajú vlastné auto. Keď je v rodine jedno auto, kto ho používa? Toto sú všetko faktory, ktoré nenápadne do seba zapadajú a výsledok v súhrne, keď to vyhodíme z tej veľkej kalkulačky, vyjde nám, že je príliš mnoho bariér, cez ktoré ženy nemôžu preraziť.

Patrí sem aj neexistencia otcovskej dovolenky ako samostatného nároku, čo hneď na začiatku akoby formátuje, kto sa bude starať o dieťa, robiť neplatenú prácu a starať sa o domácnosť a kto z rodiny bude profesijne rásť. A to sa potom rokmi na seba nabaľuje. Nehovoriac o tom, že keď môže na rodičovskej dovolenke zostať len jeden z rodičov - keďže tá sa nedá zdieľať-, kto na nej

zostáva? Ten, teda tá, čo zarába menej, väčšinou je to žena.

Takže postaviť otázku "prečo je tak málo žien v politike" si naozaj vyžaduje niekoľkoúrovňovú analýzu mocenských vzťahov, nielen v najvyšších politických a ekonomických štruktúrach, ale aj v mikroštruktúrach spoločnosti a rodiny.

Generácie žien doteraz boli vychovávané inak, nové generácie budú možno iné. Zmení niečo výchova?

Som veľmi skeptická, pokiaľ ide o koncept generačnej výmeny. To, čo ja vnímam okolo seba, je skôr koncept generačného transferu, akoby prenosu mustier fungovania, správania, rozmýšľania z generácie na generáciu. Ten systém stále nedostal intervenciu, ktorú treba urobiť aj z najvyšších politických kruhov.

Vláda má zodpovednosť za to, aby šla príkladom, aby presadzovala ľudskoprávne, a teda aj ženskoprávne hodnoty, a to sa tu vôbec nedeje. Takmer všetkým politikom vyhovuje terajší status quo a tieto voľby to zúfalo obnažili. Navyše sa tu objavujú naozaj silné reakčné konzervatívne sily, ktoré v konečnom dôsledku nie sú len fašizoidné, ale ktoré sa snažia aj o veľmi radikálne okliešťovanie ženských práv, napríklad v oblasti reprodukcie.

Valí sa to aj z iných oblastí, napríklad odvolávanie sa na tradičnú rodinu, to už znie pomaly ako mantra. Je tu silná snaha udržať tradičné roly žien a mužov. A jedna z vecí, v ktorej vláda úplne zlyhala – ale stále naivne verím, že sa to zmení – je, že proti tomu vôbec neprotestovala. "Neutralita" je totiž tiež silný mocenský koncept.

Niekedy aj keď nehovorím alebo nerobím nič, svojím mlčaním posilňujem toho, kto presadzuje nebezpečné veci.

Povinné kvóty pre ženy na kandidátkach politických strán v iných krajinách pomohli. Vďaka nim začali veci fungovať normálne. Čiže dá sa povedať, že kvóty veci znormálnia a už potom nie sú potrebné? Ale kto by ich u nás schválil? Ten prevažne mužský parlament?

Áno, vaša otázka je zároveň aj odpoveďou a ilustruje, aký je to začarovaný kruh. Ale iba kvóty bez ďalších opatrení by neboli dostatočným riešením. Treba sa pozrieť aj na to, čo je v podhubí, na všetky kultúrne vzorce a ďalšie štruktúry, s ktorými by bolo treba pracovať.

Aj keď jasné, už kvótami by sa veci "znormálnili" - už len preto, že zrazu by tu bola realistickejšie reprezentovaná spoločnosť. To, čo je problémom súčasného parlamentu, aj celého politického establišmentu, je, že vlastne nie je adekvátnou a pravdivou reprezentáciou obyvateľov a obyvateľiek. Kým Slovensko je v skutočnosti veľmi rôznorodé - regionálne, etnicky, nábožensky, rodovo, kultúrne, aj inak - tak to, čo dnes reprezentuje parlament, je vrstva privilegovaných bielych mužov.

Bola by tu teda reprezentovaná ďalšia časť obyvateľstva s inými životnými príbehmi, s inými prioritami a problémami, čo by sa nevyhnutne v rozhodovaní parlamentu muselo začať objavovať, muselo by sa to do rozhodovania pretaviť.

Tá maskulínna homogénnosť - v podobe bielych mužov, statusovo a ekonomicky naozaj relatívne vysoko postavených - tá je naozaj zrejماً. Ale zastúpené nie sú ani iné skupiny.

Myslíte napríklad ľudí so zdravotným postihnutím?

Aj ich. Keď teraz po dlhom čase opäť nastúpila do parlamentu osoba s fyzickým znevýhodnením, všetci jej tleskali. Na jednej strane je to sympatické, milé, podporujúce gesto, ale na druhej strane to ukazuje, aké je to hrozné. Že vec, ktorá by mala byť úplne normálna a samozrejماً, je skrátka úplná senzácia.

Vyvoláva to salvy obdivu, možno ešte aj miešaného s akousi lútosťou, čo je veľmi typické pre to, ako spoločnosť vníma a posudzuje ľudí so zdravotným postihnutím. Tu vidno, ako je to celé nenormálne nastavené, koľké skupiny nie sú reprezentované.

"Ženy sú znechutené mužským štýlom politiky." (zdroj: Alex Rymšinová)

To isté platí o Rómoch.

O Rómoch a Rómkach už ani nehovorím. Je skrátka mnoho ľudí, napríklad aj z hľadiska príslušnosti k sociálnej vrstve, ktorí nie sú súčasťou politického mainstreamu a ktorí by v politike riešili problémy svojho každodenného života, neviditeľné a ťažko uchopiteľné pre súčasných politikov.

Títo ľudia ale nie sú v parlamente zastúpení nijako. Kvóty vo všeobecnosti môžu veci "znormálniť", pretože by pomohli dosiahnuť realistický, pravdivejší obraz populácie, ktorá by bola adekvátnejšie a rovnocennejšie reprezentovaná.

Frustrácia z politiky u mnohých ľudí intuitívne vychádza aj z toho, že naozaj nemajú pocit, že to, čo je v parlamente, je adekvátna reprezentácia. To ani nemôže byť. A tieto voľby ukázali, že to bola ruská ruleta. To, čo bolo na výber, sa podobalo ako vajce vajcu, len to malo trochu iný strih.

S kolegyňami Šarlotou Pufflerovou a Ľubicou Trubíniovou pri prezentácii knihy o porušovaní ľudských práv žien v pôrodniciach. (zdroj: Archív J.D.)

To nie je feministický radikalizmus

Stretávate sa s tým, že vaše názory považujú ľudia za príliš radikálne? Označujú vás za feministku?

(smiech) Raz bol v českej televízii rozhovor s režisérkou Věrou Chytilovou a redaktor sa jej spýtal, ako ju podľa nej vníma spoločnosť, a či to, čo hovorí, nie je príliš radikálne. Ona sa naňho s tým svojím typickým výrazom prekvapene pozrela a povedala mu: "Padesát na padesát. Co je na tom radikálního?"

Takže keď sa pozrieme na to, akú časť populácie tvoria v tejto krajine ženy, naozaj nie je možné vidieť nič radikálneho na tom, že ženy budú mať rovnaký prístup k moci, rovnaký prístup k politickej reprezentácii a rovnaký prístup k ekonomickej moci. Pretože to je základ spravodlivého fungovania spoločnosti. To nie je žiaden militantný feministický radikalizmus.

Hoci, ak to pomôže veci, nech si ma označujú, ako chcú (smiech) – ja sa napokon k feminizmu veľmi hrdo hlásim – ale ja to naozaj vnímam ako absolútne elementárnu otázku spravodlivosti ekonomickej, politickej, mocenskej a inej. A ešte možno v kontexte volieb si neodpustím jednu vec a tá sa týka toho, aké máme očakávania od žien političiek a od mužov politikov.

Už som to hovorila niekoľkokrát, ale - ten meter na ženy političky a na mužov politikov je úplne iný.

Muži by urobili politiku aj vo flanelovej košeli

Muži niekedy hovoria, že ženy politiku zjemnia.

To počúvame tiež. Ale kým muži by v pohode politiku urobili aj vo flanelovej košeli a s hocijakým výzorom a vzdelaním či intelektom, pri žene stále dookola všetci riešia len to, ako je oblečená, či sa usmieva, či nie je namrzená, ako ústretovo reaguje na novinárov a novinárky, akú má kabelku, aký má rodinný život - všetko toto sa u ženy političky rieši.

Príkladom bola aj Iveta Radičová. U žiadneho muža politika - ani u takých, ktorí zjavne nemali na to, aby sa vôbec mohli objaviť na zvoliteľných miestach kandidátok – ich odbornosť nikto nikdy apriórne nespochybňoval, a u nej stále niekto riešil, že či na to má. Pritom mnohí z tých mužov jej nesiahali ani po členky - odbornosťou, osobnosťou, ani nijako inak.

Nebola ochotná robiť politiku zabehnutým mužským štýlom, čo mužom okolo nej veľmi prekážalo, aj tým "najbližším". A to isté, len trochu v inej podobe, sme videli aj teraz v súvislosti s formovaním vlády, keď v médiách veľká časť zodpovednosti za to, aká vláda nakoniec vznikla, sa pripisovala Lucii Žitňanskej.

Ako keby ona mala prebrať za všetkých mužov zodpovednosť za to kolektívne, pravdepodobne do veľkej miery mužské, rozhodnutie. Môžeme urobiť veľmi jednoduchú paralelu s tým, že keď chlapci v **škole** vyvádzajú a robia vylomeniny, často ich posadia dievčatám.

Ako keby dievča malo symbolicky aj reálne prebrať zodpovednosť za správanie "neukázneného" chlapca.

Koľko to ešte potrvá, kým sa situácia dostane do normálu? Je to beh na dlhú trať?

Je veľmi častým trendom, že keď sa napríklad politické strany ocitnú vo veľkých problémoch, nasadia ženy. Urobila to aj SDKÚ v roku 2010, keď bolo jasné, že pod vedením Mikuláša Dzurindu a Ivana Mikloša sa strana možno ani nedostane do parlamentu.

Čiže strana zatiahla záchrannú brzdu v podobe nasadenia dvoch veľmi schopných žien – Ivety Radičovej a Lucie Žitňanskej – ktorým však nebola ochotná dať v strane reálne moc. Je to príklad aj iných strán v iných krajinách, že ženy bývajú často používané, keď treba krachujúce politické strany z niečoho ťahať. Most Híd, kým doňho pred časom nevstúpila Lucia Žitňanská, tiež nemal nič isté.

Ale som veľmi skeptická, spoločnosť sa naozaj v tom najhoršom slova zmysle extrémne patriarchalizuje až fašizuje, a v takýchto settingoch je toho miesta pre ženy ešte menej. Sú povolávané do politických strán ako služobníčky, na presadzovanie patriarchálnych hodnôt.

Na druhej strane v tejto krajine je obrovské množstvo nesmierne schopných, rozmýšľavých, otvorených žien, ktorým naozaj ide o hodnoty. Môžu spoločnosť posunúť dopredu a myslím si, že tento potenciál je nevidený do veľkej miery nielen politikmi, ale aj veľkou časťou spoločnosti.

Čiže na jednej strane je tu veľmi veľa síl, ktoré môžu predznamenať to, že sa situácia žien, a teda aj ich politická participácia, môže ešte výraznejšie zhoršiť - na čom určite mnohým politickým stranám a ich reprezentantom veľmi záleží. To všetko spolu – štátne politiky, rozhodnutia a atmosféra, ktorá tu vzniká – prehľbuje nepriaznivý stav v oblasti ženskej participácie a dodržiavania ich práv celkovo.

Ale zároveň si myslím, že taká veľká masa schopných žien jednoducho nemôže zostať ďalej prehliadaná. Nijako to nekorešponduje s vyššími princípmi bazálnej spravodlivosti. A neviem si predstaviť, ako by to mohlo byť ďalej udržateľné.

Janka Debrecéniová (37)

Po **ukončení** štúdia práva na **Právnickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici** absolvovala postgraduálne **štúdium** na Oxfordskej **univerzite**, potom doktorandské **štúdium** na Právnickej **fakulte** Trnavskej **univerzity**. Už viac ako 15 rokov pôsobí v združení Občan, demokracia a zodpovednosť, kde sa venuje otázkam nediskriminácie a ľudským právam žien. Osobitne sa zameriava na diskrimináciu žien na trhu práce, ich zastupovaním pred súdmi sa usiluje o pozitívne zmeny. Venuje sa tiež reprodukčným právam. V otázkach, ktoré sa týkajú žien, sa zasadzuje aj o zmeny legislatívy a verejných politík. Žije v Brezne, má jednu dcéru.